

K İ T A P L A R D A N H A B E R

COOK, M. A.: *Population Pressure in Rural Anatolia 1450-1600*. Londra, New York, Toronto, 1972. xiii+115 s.

A III 6000

1949 yılında, Prof. Braudel, onaltıncı yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfus yoğunluğunun aşırı ölçüde arttığı yolunda bir varsayım ortaya atmıştır. Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu'nda öğretim üyesi olan Cook, bu yapıtında, Osmanlı arşivlerine başvurarak, Prof. Braudel'in bu varsayımını Anadolu'nun belli bölgeleri bakımından değerlendirmekte; böyle bir varsayımın, onaltıncı yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'nun toplumsal ve siyasal düzensizliklerine ışık tutup tutamayacağını araştırmaktadır.

Yapıtın birinci bölümünde, yazar, Prof. Braudel'in öne sürdüğü varsayımın dayandığı iki kanıtı ele almaktadır: sözkonusu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda tahıl dışsatımının azalması ve İstanbul'a erzak sağlanmasındaki aksaklıklar. Yazar bunlara karşı öne sürülebilecek karşı-savları incelemektedir. Cook, Prof. Braudel'in varsayımının geçerliliği açısından, Anadolu'nun üç ayrı bölgesini, Aydınli, Hamideli ve Tokat çevresini ele alıp incelemektedir. Bu bölgelere ilişkin tahrir defterlerini çeşitli açılardan inceledikten ve bu varsayımına yöneltilebilecek karşı-savlara yeterince ağırlık verdikten sonra, yazar, sözkonusu bölgeler, özellikle Tokat yöresi açısından Prof. Braudel'in varsayımının geçerli olduğu kanısına varmaktadır. Yapıtın üçüncü bölümünde ise, yazar, bu varsayımın yalnızca incelenen üç bölge için değil, bütün Anadolu için geçerli olduğu kabul edilecek olursa, bunun bize kesinlikle neyi açıkladığını araştırmakta ve şu sonuca varmaktadır: ele alınan üç bölgenin incelenmesi, Prof. Braudel'in varsayımını doğrular nitelikte olmakla birlikte, incelemenin kapsadığı bölgeler çok sınırlı bir alan oluşturmaktadırlar. Verilerin değerlendirilmesi sonucunda yapılan açıklama, çeşitli olasılıkların yalnızca biridir. Daha ayrıntılı araştırmalar yapılmaya değin, durumun daha çok aydınlığa kavuşturulması olanaksız görünmektedir.

Yapıtın içindekiler şunlardır: Önsöz (xi). - Çevriyazıya ilişkin not (xiii). - I. Braudel'in tezi: eski kanıtlar (1). - II. Braudel'in tezi: yeni kanıtlar (10). - III. Nüfus yoğunluğu ve toplumsal düzen (30). - Ekler (45). - I. Araştırmalar (46). - II. Seçilen bölgeler (56). - III. Nüfus (58). - IV. Toprak (67). - Cetveller (82). - Bibliyografya (103). - Bir malî araştırmadan alınan örnek metin (111). - Dizin (115). - Haritalar.

KUNIHOLM, BRUCE R.: *The Origins of the Cold War in the Near East*. Princeton, New Jersey. Princeton University Press, 1980. xiv + 485 s.

A IV 4785.

Duke Üniversitesi Siyasal Bilimler ve Tarih Bölümünde öğretim üyesi olan Bruce R. Kuniholm, bu yapıtında, Yakın Doğu'da soğuk savaşın kökenlerini araş-

tırmakta; İran, Türkiye ve Yunanistan'da büyük devletlerin çatışma ve diplomasi-sini incelemektedir.

Soğuk savaşı yorumlarken, savaş-sonrası diplomasinin çözümlenmesi ile işe başlayan birçok yorumcuların tersine, Kuniholm, geniş kapsamlı bölgesel bir perspektif içinde bu diplomasinin tarihsel bağlamını araştırmaktadır. Çok az tarihçi, Kuzey Kuşağı boyunca Doğu ve Batı arasındaki nüfuz savaşımına önemle eğilmiştir. "Kuzey Kuşağı" deyimini, Sovyetler Birliği ile sınır komşusu olan, ya da bu ülkeye yakın olan Yakın ve Orta Doğu ülkelerini betimlemektedir.

İran, Türkiye ve Yunanistan'da diplomatik olaylar üstünde duran Kuniholm, bu ülkelerin her birinin büyük devletlerin etkisine karşı bağımsızlık ve toprak bütünlüklerini korumak için harcadıkları çabaya ışık tutmaktadır. Daha sonra yazar, Kuzey Kuşağı boyunca geleneksel nüfuz savaşımının, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında savaş-sonrası çatışmanın ortaya çıkmasında ve gelişmesinde bellibaşlı etken olduğunu ortaya koymaktadır. Yazar, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda İran, Türkiye ve Yunanistan'daki olayların, coğrafi ve kavramsal bir birlik gösterdiğini öne sürmektedir.

Yapıtın içindekiler şunlardır: Haritalar listesi (ix). - Giriş (xv). - Kısaltmalar (xxii). - *I. Bölüm*: Kuzey Kuşağı boyunca büyük devletler yarışmasının kökenleri. Giriş (3). - I. Kesim. Türkiye bağlamı (6). - Tarihsel geçmiş (6). - İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye (20). - Sonuç (68). - II. Kesim. Yunanistan bağlamı (73). - Tarihsel geçmiş (73). - Yunanistan'ın istilâsı (84). - Moskova Konferansı ve nüfuz alanları anlaşması (100). - Sonuç (125). - III. Kesim. İran bağlamı (130). - Tarihsel geçmiş (130). - İran'ın istilâsı (140). - Sonuç (203). - *II. Bölüm*: Kuzey Kuşağı ve soğuk savaşın evrimi. Giriş (211). - IV. Kesim. 1945'te Kuzey Kuşağı (214). - Yalta'ya giden yol (214). - Nöbet değişimi (231). - Potsdam'a giden yol ve sonrası (244). - Moskova Konferansı ve sonuçları (282). - Sonuç (298). - V. Kesim. Bunalım ve diplomasi. 1946'da Kuzey Kuşağı'na karşı Amerika'nın izlediği siyasetin yeniden biçimlendirilmesi (303). - İran bunalımı (304). - Ara (342). - Türkiye bunalımı ve dallanıp budaklanması (359). - Sonuç (378). - VI. Kesim. Siyasetten Taahhüde. Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Kuşağı, 1946-47 (383). - İran bunalımı (383). - Yunanistan bunalımı (399) - Truman Doktrini ve kalıtı (410). - Sonuç (425). - Ek A. Yakın Doğu ve Afrika İşleri Bürosu (NEA)'nun örgütü (433). - Ek B. "Truman Doktrini" (1947) (434). - Seçilmiş bibliyografya (441). - Dizin (469).

HODGSON, MARSHALL G. S.: *The Venture of Islam*, Vol. 1: *The Classical Age of Islam*, Vol. 2: *The Expansion of Islam in the Middle Periods*, Vol. 3: *The Gunpowder Empire and Modern Times*. The University of Chicago Press, Chicago, Londra, 1974. I. Cilt: 532 s. II. Cilt: 609 s. III. Cilt: 469 s.

A III 9905/1, 2, 3.

Uzun yıllar Şikago Üniversitesi'nde İslâm uygarlık tarihi konusunda ders vermiş olan Marshall G. S. Hodgson'un her biri iki kitaptan oluşan üç ciltlik bu

dev yapıtının konusu, İslâm tarihinin gelişimidir. Prof. Hodgson'un 1968 yılında beklenmedik ölümü üzerine, meslekdaşı ve arkadaşı Reuben Smith tarafından tamamlanarak basılmıştır.

Prof. Hodgson, bu büyük boyutlu yapıtında, Hz. Muhammed'in doğuşundan önceki dönemden yirminci yüzyılın ortalarına değin İslâm uygarlığının tarihsel gelişimini inceleyip yorumlamaktadır. Müslümanlığın ortaya çıkışından kısa bir süre sonra bu dine inananlar tümüyle yepyeni bir toplum yaratmayı başarmışlardır. Zamanla bu toplum, sanat, yazın, bilim, siyasal ve toplumsal kurumlarını geliştirmiştir. Yüzyıllar boyunca bu yeni toplum çeşitli bölgelere yayılmıştır.

Yapıtın, iki kitaptan oluşan birinci cildinde, İslâmiyetten önceki dünya, Hz. Muhammed'in meydana okuyuşu (570-624) ve (625-692) yılları arasındaki ilk Müslüman Devleti incelenmektedir. Bundan sonra yazar, klasik Hilâfet uygarlığını ele almakta, Arap yazın kültürünün gelişmesini, İslâm'da dindarlığı ve mutlakçı geleneğin yıkılmasını incelemektedir.

Birinci cildin içindekiler şunlardır: Şemaların listesi (vi). - Haritaların listesi (vii). - Marshall Hodgson ve *The Venture of Islam*. Yazan: Reuben W. Smith (viii). - Yayıncının notu (xi). - İslâm uygarlığının incelenmesine giriş (3). - Önsöz: Din ve uygarlık bakımından İslâmî görüş (71). - Birinci Kitap: Yeni bir toplumsal düzenin doğuşu (101). - I. İslâmiyetten önceki dünya (103). - II. Hz. Muhammed'in meydana okuyuşu, 570-624 (146). - III. Müslüman devletinin ilk zamanları, 625-692 (187). - İkinci Kitap: Klasik Hilâfetin uygarlığı (231). - İkinci kitabın önsözü (233). - I. İslâmiyetin muhalifleri, 692-750 (241). - II. Mutlakçılığın gelişimi, 750-813 (280). - III. Şer'î İslâmî görüş, 750-945 (315). - IV. Müslümanlıkta dindarlık: tarih ve kendi'likle karşılaştırmalar, c. 750-945 (359). - V. Düşünce: Felsefe ve Kelâm, c. 750-945 (410). - VI. Adab: Arap yazın kültürünün serpilip gelişmesi, c. 813-945 (444). - VII. Mutlakçı geleneğin sona ermesi, c. 813-945 (473). - Bibliyografya (497). - Terim ve isimler sözlüğü (513). - I. cildin dizini (519).

İkinci cilt, onbirinci yüzyılda uluslararası İslâm uygarlığının kuruluşuyla başlamaktadır. Yazar, siyasal ve toplumsal düzenlerin ticarî çıkarların ve askerî gücün oluşumunu ele almaktadır. Daha sonra 945 yılından 1111 yılına değin Müslümanlığın çeşitli düşünsel gelenekleri arasındaki diyalog; süfilik; 1118'den 1258'e değin yeni uluslararası sünnilik incelenmektedir. Yapıtın geri kalan bölümünde yaklaşık 1500 yılına değin süren Moğol üstünlüğü ele alınmaktadır.

İkinci cildin içindekiler şunlardır: Şemaların listesi (vi). - Haritaların listesi (vii). - Üçüncü Kitap: Uluslararası bir uygarlığın kuruluşu (1). - I. Üçüncü kitabın önsözü (3). - Uluslararası siyasal düzenin biçimlenmesi, 945-1118 (12). - II. Toplumsal düzen: Ticarî çıkarlar, askerî güç, özgürlük (62). - III. Düşünsel geleneklerin olgunlaşması ve aralarındaki diyalog, c. 945-1111 (152). - Süfilik, c. 945-1273 (201). - V. Yeni sünniligin zaferi (255). - VI. Fas yazın kültürünün gelişimi ve dönemleri, c. 1111-1274 (293). - VII. İslâmiyet ve Batı'da kültür modelleri (329). - Dördüncü Kitap: Bunalım ve yenilenme: Moğol üstünlüğü dönemi (369). - Dördüncü kitabın önsözü (371). - I. Moğol istilasından sonra: Politika ve toplum, 1259-1405 (386). - II. Düşünsel geleneklerde tutuculuk, c. 1258-1503 (437). - III. İslâmî ortamda görsel sanatlar, c. 1258-1503 (501). - IV. İslâmiyetin yayılması, c. 1258-1503 (532). - Bibliyografya (575). - Terim ve isimler sözlüğü (581). - II. cildin dizini (587).

Üçüncü ciltte, yazar, Safevî, Timur ve Osmanlı İmparatorluklarını ele alıp incelemekte; onsekizinci yüzyılda İslâmiyeti çözümlemektedir. Daha sonra, İslâmiyetin kalıtı üstünde durulmakta; Türkiye, Mısır, Doğu Arap ülkeleri, İran ve Sovyetler Birliği, Hindistan gibi ülkeler ele alınmaktadır.

Üçüncü cildin içindekiler şunlardır: Şemaların listesi (vi). - Haritaların listesi (vi). - Beşinci Kitap: Barut çağı imparatorlukları (1). - Beşinci kitabın önsözü (3). - I. Safevî İmparatorluğu: Şiiliğin zaferi (16). - II. Hindistan'da Timur İmparatorluğu: Müslümanlarla Hinduların birlikte yaşamaları, 1526-1707 (59). - III. Osmanlı İmparatorluğu: Şeriat-ordu ittifakı, 1517-1718 (99). - IV. Tufandan önce: Onsekizinci yüzyıl (134). - Altıncı Kitap: Modern dünyada İslâmiyetin kalıtı (163). - Altıncı kitabın önsözü (165). - I. Batı'ya doğru büyük değişim: 1789 kuşağı (176). - II. Avrupa'nın dünya egemenliği: Ondokuzuncu yüzyıl (223). - III. Türkiye'de modernleşme: Batılılaşma (249). - IV. Mısır ve Doğu Arap ülkeleri: Kalıtın canlandırılması (272). - V. İran ve Rus İmparatorluğu: devrim düşü (303). - VI. Müslüman Hindistan: komüncülük ve evrenselcilik (333). - VII. Bağımsızlık çabası: Yirminci yüzyıl (357). - Sonsöz: İslâmiyetin kalıtımı ve çağdaş vicdan (411). - Bibliyografya (443). - Terim ve isimler sözlüğü (449). - III. cildin dizini (455).

JOSEPHSON, FOLKE: *The function of the Sentence Particles in Old and Middle Hittite*. Uppsala, 1972. 433 s.

A IV 4480.

Bu yapıt, adının da açıkça gösterdiği gibi, Eski ve Orta Hititçede cümle partiküllerinin işlevini incelemektedir. Folke Josephson'un bu incelemesi, Şikago Üniversitesi'nden Prof. H. G. Güterbock'un girişimiyle bir araya getirilen metinlere dayanmaktadır.

Kitabın içindekiler şunlardır: I. Anadolu dillerinde cümle partikülleri ve yöntem tartışması (1). - II. Yön ve davranış tarzı. Terminolojinin incelenmesi (31). - III. Corpus (41). - IV. -(a)sta ya da -san yerine, kan ile birlikte kullanılan fiiller (49). - V. -san ile değil, -(a)sta ve kan ile birlikte kullanılan fiiller (114). - VI. Hem -san, hem de -kan/-(a)sta ile birlikte kullanılan fiiller (176). - VII. Başka partikül olmaksızın, -(a)sta ile kullanılan fiiller (291). - VIII. Başka partikül olmaksızın, -san ile birlikte kullanılan fiiller (299). - IX. -(a)pa ile birlikte kullanılan fiiller (322). - X. -an partikülü (339). - XI. Eski ve Orta Hititçe corpus'unda partikül kullanımının genel envanteri (346). - A. -kan'ın, preverb'lerin eşlik etmediği fiillerle kullanılışı (346). - B. Preverb'lerle birleşmiş fiillerde partiküllerin kullanılışı (349). - C. Preverb'lerle birleşmemiş fiillerde -(a)sta ve -san'ın kullanılışı (353). - D. -san partikülünün kullanılışı (353). - E. Farklı nitelikte temel aksiyonlu fiillerle partikül'lerin kullanılışı (356). - F. -kan'ın sentaks bakımından kullanılışının incelenmesi (368). - G. -(a)sta'nın bulunduğu sentaks durumlarının incelenmesi (384). - H. -san'ın sentaks bakımından olası işlevi (395). - XII. Nominal cümlelerde ve cümlelerin iç durumunda partikül'lere rastlanması (397). - XIII. Sözlüklerde -kan ve -san'ın kullanılışı (408). - XIV. Özet (416). - Ek: Partikül'lerin etimolojisi (418). - Adı geçen yapıtlar ve kısaltmalar (421). - Dizin (432).

ŞADAN KARADENİZ